

Milton Friedman a jeho prínos do ekonomickej vedy¹

Vladimír GONDA*

Milton Friedman and his Contribution to the Economic Science

Abstract

The article focuses on Milton Friedman's contribution to the economic science. Milton Friedman belongs to the outstanding economists of the past century, he was one of the founders of the Chicago School, the symbol of monetarism and the leader of the contemporary economic liberalism. Milton Friedman considered free market as the most efficient form for the economy. His contribution to the economic science development is extraordinary. It concerns not only the pure theory and methodology of economic analysis but also empirical analysis, economic policy and the area of basic issues on comparative economic systems. The core of Friedman's input to the pure economic theory is first of all his monetary theory – the money-demand and money-supply conceptions, inflation, as well as the mutual relations between inflation and unemployment.

Keywords: Milton Friedman, the Chicago School, monetarism, liberalism, market, money demand, money supply, money rule, the Phillips curve, consumption function, permanent income

JEL Classification: B41, E13, E31, E41, E42, E51

Úvod

Dňa 16. novembra 2006 vo veku 94 rokov zomrel jeden z najznámejších, a súčasnne najvplyvnejších ekonómov uplynulého storočia – profesor Chicagskej univerzity, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu za rok 1976 Milton Friedman.

Milton Friedman bol symbolom monetarizmu, hlavným predstaviteľom Chicagskej ekonomickej školy, pričom bol jedným z jej zakladajúcich členov. Napísal

---

* Vladimír GONDA, Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra ekonomickej teórie, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; e-mail: gonda@dec.euba.sk

¹ Príspevok vznikol pri riešení úloh grantového projektu KEGA, . 44 (3/2001/04).

mnohé práce z makroekonómie i mikroekonómie, teórie pe azí a kapitalizmu. Okrem vedeckých prác bol autorom množstva článkov na rozmanité spoločensko-politické témy, v ktorých sa vždy zasadzoval za osobnú slobodu ľuďov. Friedman vynikol ako zástanca ekonomických a politických slobôd a hovoril aj medzi nimi. Vystupoval za maximálne obmedzenie štátneho zasahovania do ekonomiky. Jeho názory neboli spoľahlivé (v 50. rokoch minulého storočia) akceptované, ale už v 80. rokoch mali práve jeho práce rozhodujúci inšpiratívny vplyv na hospodársku politiku administratívy Ronalda Reagana v USA a Margaret Thatcherovej vo Veľkej Británii.

Ako uviedol profesor Erik Lundberg, člen Kráľovskej akadémie vied pri príležitosti odovzdávania Nobelovej ceny za ekonómiu M. Friedmanovi, „...sná najcharakteristickejšou črtou Friedmana je jeho jedinečný sklon a schopnosť inšpirácie a narušenie bežných predstáv a v minulosti utvorených názorov. Možno povedať, že bez Friedmanovho provokatívneho príspevku by bol vývoj ekonomického výskumu v celom rade oblastí odlišný, alebo by sa možno až s oneskorením uberal terajším smerom. Friedmanova schopnosť ovplyvniť smer výskumu aj diskusiu o hospodárskej politike pripomínajú do určitej miery Keynesa. Na základe toho innej, často silne zjednodušenej kritiky bežných doktrín nastoľoval Friedman odlišné hľadiská, alternatívne teórie, vo väčšine prípadov podporené empirickou analýzou“ [7, s. 255].

Friedman, líder monetarizmu, a zároveň jeden z hlavných predstaviteľov súčasného ekonomického liberalizmu, bol všeobecne uznávanou autoritou v oblasti ekonomickej teórie i praxe. V predmetnom príspevku chceme priblížiť jeho životnú púť, a najmä charakterizovať jeho prínos k rozvoju ekonomickej vedy.

1. Míľniky biografie

Milton Friedman sa narodil 31. júla 1912 v Brooklyne v New Yorku v chudobnej rodine emigrantov zo Zakarpatskej Ukrajiny. V rokoch 1928 – 1932 študoval na Rutgersovej univerzite, kde získal titul bakalára hneď v dvoch disciplínach – matematike a ekonómii. Magisterské štúdium ekonómie ukončil o rok neskôr na Chicagskej univerzite. Titul PhD. získal na Kolumbijskej univerzite (New York) v roku 1946.

Po začiatku druhej svetovej vojny Friedman pracoval najskôr na ministerstve financií, kde sa zaoberal s peňažnou politikou vojnového obdobia, neskôr ako matematický štatistik sa zúčastnil na vojensko-ekonomických výskumoch. V povojnovom období (na jeseň 1950) strávil štyri roky v Paríži ako konzultant agentúry vlády USA pri realizácii Marshallovoho plánu. Pravidelne písal komentáre o aktuálnych ekonomických problémoch pre Newsweek, bol poradcom prezidentských kandidátov (B. Goldwater, R. Nixon), v rokoch 1981 – 1984 pôsobil ako ekonomický poradca prezidenta R. Reagana. V osemdesiatych rokoch sa stal vedúcim programu *Sloboda vo výbere* na televíznom kanáli PBS. Tieto verejné aktivity však

boli len ved ajším koní kom; jadrom jeho záujmu zostala po celý život vedecká práca spojená s pedagogickou innos ou a výchovou mladých ekonómov.

Pedagogickú innos M. Friedmana charakterizujú tieto aktivity: v rokoch 1934 – 1935 bol asistentom profesora Henryho Schultza na Chicagskej univerzite, v roku 1945 bol menovaný za mimoriadneho profesora ekonómie na Minnesotskej univerzite, v roku 1946 nastúpil na katedru ekonómie Chicagskej univerzity, kde bol v roku 1948 menovaný za riadneho profesora. Chicago zostalo jeho intelektuálnym domovom – Friedman tu pedagogicky pôsobil až do roku 1977. Od roku 1977 bola jeho vedecká innos spojená s Hooverovým ústavom na Stanfordskej univerzite, kde pracoval ako samostatný vedecký pracovník. V roku 1983 sa stal emeritným profesorom Chicagskej univerzity.

M. Friedman bol ženatý a mal dve deti – syna a dcéru. Jeho manželka – bývalá spolužia ka v Chicagskej univerzite – Rose Friedmanová-Directorová je tiež ekonómka; mnohé práce publikovali spoločne.

Nobelova cena za ekonómiu bola M. Friedmanovi udelená v roku 1976 „za originálny príspevok k teórii spotreby, pe azí a stabiliza nej politiky“. Z po etných významností, ktoré dostal za svoje zásluhy o rozvoj ekonomickej teórie vo svetovom meradle, spome me ešte aspo estný doktorát, ktorý mu udelila VŠE v Prahe 17. apríla 1997. V prejave pri príležitosti udelenia spomínanej hodnosti doctor honoris causa M. Friedman pregnantne vyjadril svoj vz ah k vedeckej a pedagogickej práci: „Univerzitný profesor má celkom zvláštnu úlohu. Nie je politikom, nemusí sa vždy vyjadrova k aktuálnym problémom pod a vzniknutých okolností, nemusí zbiera hlasy – je v pozícii, ke od neho spoločnosť očakáva, že bude hovori pravdu tak, ako ju vidí.“ [2, s. 469] Friedman si ve mi vážil toto špeciálne privilégium.

2. Líder monetarizmu a jeden z protagonistov sú asného ekonomického liberalizmu

Friedman vystúpil so svojimi liberálnymi názormi v 50. rokoch dvadsiateho storo ia, ke prevládajúcim smerom vo vyspelých trhových ekonomikách bolo keynesovstvo. Monetarizmus mal v tomto období zanedbate ný vplyv v akademických kruhoch a prakticky žiadny vplyv na hospodársku politiku. Úspech teoretických názorov Friedmana a monetarizmu prišiel postupne a súvisel so zosil ovaním infla ných tendencií. Pod vplyvom zhoršujúcej sa ekonomickej situácie koncom 60. a za iatkom 70. rokov (rast inflácie, vznik stagflácie, byrokratizácia štátneho aparátu, ale aj kríza centrálne riadených ekonomík v bývalých socialistických štátoch) silnela „opozícia“ vo i keynesovstvu. V tomto období už bolo zrejmé, že keynesovské metódy regulovania ekonomiky zlyhávajú a za alo sa h adanie nových prístupov k nastoleniu ekonomickej rovnováhy. Zatia o

Keynes za kľúčový problém teórie i hospodárskej praxe považoval nezamestnanosť, zabezpečenie vyššej zamestnanosti a ekonomického rastu, v polovici 70. rokov sa situácia zmenila – do centra pozornosti sa dostala úloha regulovania inflácie. To súviselo so značným nástupom monetaristických koncepcií, ktoré sa vyznačovali principiálne novým pohľadom na miesto a úlohu peňazí v ekonomickom systéme.

Hlavná odlišnosť v názoroch M. Friedmana a J. M. Keynesa spočíva v prístupe k štátnemu regulovaniu ekonomiky. Kým Keynes teoreticky zdôvodňoval nevyhnutnosť štátneho zasahovania do ekonomiky a na prekonanie depresie odporúčal zvýšiť vládne výdavky v rôznych formách (štátne zákazky súkromnému sektoru, organizácia verejnoprospešných prác),² Friedman veril v efektívnosť samoregulujúceho mechanizmu trhu a bol proti všetkým aktívnym opatreniam štátu na zníženie nezamestnanosti. Zatiaľ čo Keynes a jeho nasledovníci chápali kapitalistickú trhovú ekonomiku ako nestabilný systém vyžadujúci korekcie, Friedman práve v zásahoch štátu videl zdroj šokov, ktoré ju destabilizujú. Slobodný trh považoval za najefektívnejšiu formu organizácie ekonomiky.

Friedman je širokej ekonomickej verejnosti známy ako hlavný predstaviteľ monetarizmu – jedného zo súčasných (neokonzervatívnych) smerov ekonomického myslenia, ktorý charakterizuje intenzívne rozpracúvanie peňažnej teórie. Friedmanovský monetarizmus vznikol ako priama reakcia na keynesovstvo – na dlhé obdobie podceňovania peňazí a peňažných faktorov (inflácie) Keynesovými nasledovníkmi a preceňovania úlohy štátnych zásahov do ekonomiky. Kľúčovými otázkami, ktorým monetarizmus z teoretického hľadiska venuje pozornosť, je úloha peňazí v ekonomických procesoch, najmä význam rovnováhy na peňažnom trhu. Za „motor“ hospodárskych procesov Friedman pokladal zmeny objemu peňažnej masy, ktoré sú výsledkom uplatňovanej peňažnej politiky. Väzbu medzi množstvom peňazí v obehu a nominálnym dôchodkom považoval za významnejšiu, než je vzťah medzi investíciami a národným dôchodkom, ktorý pokladala za rozhodujúci keynesovská ekonómia. Kriticky sa stavala k dopytovej stimulácii trhovej ekonomiky založenej na keynesovskej teórii a s pochybnosťami o účinnosť fiškálnej politiky. Za účinnnejšiu považoval monetárnu politiku; v tejto súvislosti pripúšťal obmedzené štátne zásahy v oblasti peňažnej politiky.³

² Keynes pritom sám prízvukoval, že jeho teória nie je radikálna, ale skôr „mierne konzervatívna“. To sa napokon prejavilo aj v tom, že jeho odporúčania sa väčšinou obmedzovali na využívanie nepriamych nástrojov regulovania ekonomiky (prostredníctvom úrokovej miery), pričom jasne zdôraznil, že pre štát nie je rozhodujúce, aby bol vlastníkom výrobných zdrojov [24, s. 207].

³ Friedman bol zároveň zásadným odporcom keynesovsky ladenej peňažnej a úverovej politiky, slúžiacej na ovplyvnenie súkromnej investičnej aktivity a zamestnanosti. Snaha o reguláciu úrokovej miery vedie podľa neho ku kolísaniu množstva peňazí v obehu a tým k destabilizácii. Zmeny v ponuke peňazí potom pôsobia ako šoky, ktorým sa musí inak stabilný dopyt po peniazoch prispôsobovať [23, s. 41].

V ekonomickej literatúre sa možno stretnúť s vyľadením rôznych príznakov (čo sa týka ich obsahu i početnosti), odlišujúcich monetarizmus od iných doktrín.⁴ Sám Friedman za hlavné črty monetarizmu pokladal (okrem iného) nasledovné charakteristiky:

- kvantitatívnu teóriu peňazí vedúcu k monetárnej teórii hospodárskeho cyklu a k „isto peňažnému“ objasneniu príčin inflácie;
- osobitný transmisný mechanizmus vplyvu peňazí nie prostredníctvom úrokovkej miery (ako tvrdili keynesovci), ale bezprostrednou zmenou úrovne cien (efekt reálnych peňažných zostatkov);
- poukázanie na neefektívnosť štátneho regulovania, najmä v dlhodobom aspekte;
- prijatie „peňažného pravidla“ alebo „pravidla x-percent“ (t. j. zvyšovanie peňažnej masy o „x“ percent ročne v súlade s dlhodobým trendom rastu reálneho HDP) ako určujúceho princípu politiky atď. Pozri [6, s. 22 – 26].

3. Prínos Milтона Friedmana k rozvoju ekonomickej vedy

Prínos Friedmana pre rozvoj ekonomickej teórie je značný. Spôsobí tak v oblasti metodológie ekonomickej analýzy a ekonomickej teórie, ako aj v oblasti empirickej analýzy, hospodárskej politiky a v oblasti základných otázok teórie komparatívnych ekonomických systémov. V ďalšej časti sa práve z týchto hľadísk pokúsime charakterizovať jeho vklad do ekonomickej vedy.

3.1. Oblasť metodológie ekonomickej analýzy

V oblasti metodológie ekonomickej analýzy ústredné miesto zaujíma práca *The Methodology of Positive Economics. Essays in Positive Economics (Metodológia pozitívnej ekonomickej analýzy. Eseje z pozitívnej ekonomickej analýzy)* [12]. Podľa Friedmana

⁴ Výstižná je podľa nášho názoru definícia monetarizmu M. Laidlera, ktorý za jeho hlavné črty považuje:

„1. Prístup k makroekonomickej analýze z hľadiska kvantitatívnej teórie peňazí vystupujúcej v dvoch variantoch: a) ako teória dopytu po peniazoch (M. Friedman); b) ako teória, podľa ktorej výkyvy v množstve peňazí sú hlavnou príčinou výkyvov v peňažnom dôchodku.“

2. Nové chápanie Phillipsovej krivky, ktoré berie do úvahy oškvávanie, vylučuje ekonomicky významnú dlhodobú zmenu nositeľných (t. j. miery nezamestnanosti a inflácie) a umožňuje rozlíšiť vplyv peňazí na cenovú a reálnu zložku HNP.

3. Monetaristickú teóriu platobnej bilancie a menových kurzov.

4. Odmietanie aktívnej stabilizačnej politiky (peňažnej, fiškálnej i dôchodkovej) a podpora „pravidiel“ alebo „cieľových ukazovateľov“ dlhodobej peňažnej politiky vyjadrených pomocou peňažných agregátov, a nie úrokovkej miery.

Prvú črtnu charakterizuje Laidler ako vlastný teoretický základ monetarizmu, ktorý sa rozpracoval už v 50. a 60. rokoch. „Ďalšie dva teoretické postuláty vznikli neskoršie, kým štvrtá črta predstavuje súhrnné vyjadrenie monetaristického prístupu k hospodárskej politike.“ Pozri Laidler [32, s. 1 – 2], citované podľa [25, s. 72].

treba odlišovať vedu (t. j. pozitívnu ekonomickú teóriu, ktorá dáva odpoveď na otázku, čo sa deje) od normatívnej činnosti zameranej na formuláciu cieľov. Ekonomická veda je pozitívna – má objasňovať (vysvetľovať) skutočné ekonomické javy a na tomto základe prognózovať vývoj. Čím bude analýza skutočností adekvátnejšia, tým správnejšia bude aj prognóza. V tomto zmysle ekonomická teória môže byť rovnako objektívna ako prírodné vedy.

Friedman orientuje pozornosť ekonómov na rozpracovanie pozitívnych poznatkov, ale zároveň nezabúda na normatívnu stránku – na hospodársku politiku ako (v konečnom dôsledku) výslednú funkciu ekonomickej teórie. Kúrové miesto pritom zaujíma umenie prijímať rozhodnutie. Zatiaľ čo ciele hospodárskej politiky sú u predstaviteľov rôznych škôl prakticky rovnaké, rozdiely spočívajú v spôsoboch ich dosiahnutia a v navrhovanom inštrumentárii, čo, pravda, súvisí s odlišnou interpretáciou ekonomickej skutočnosti.

3.2. Oblasť ekonomickej teórie

Domnievame sa, že práve v tejto oblasti je vklad Friedmana do makroekonomickej teórie najprenikavejší. Jadrom Friedmanovho prínosu do ekonomickej teórie je predovšetkým jeho *teória peňazí* – koncepcia dopytu po peniazoch a ponuky peňazí, monetárnej politiky, inflácie, vzájomného vzťahu inflácie a nezamestnanosti atď. Preto jej charakteristike sa budeme venovať podrobnejšie.

Friedmanova *teória peňazí* tvorí organickú súčasť jeho predstáv o fungovaní trhovej ekonomiky a priamo nadväzuje na práce z oblasti metodológie ekonomickej teórie. Najvýznamnejšou črtou friedmanovského monetarizmu je renesancia myšlienky o dôležitosti peňazí v ekonomickom živote a pri vysvetľovaní inflácie a z toho rezultujúca viera v možnosti peňažnej politiky. Monetaristi vyhlásili slogan *money matters* (peniaze sú dôležité) a postavili peniaze do centra svojich analýz.

Ponuku peňazí M. Friedman chápe ako *exogénnu* veličinu, determinovanú centrálnou bankou. Ponuka peňazí je autonómna veličina, ktorá je v značnej miere nezávislá od fungovania ekonomiky; hlavnú úlohu v jej ovplyvňovaní má centrálna banka.⁵

Nesmierne dôležitým príspevkom Friedmana k teórii peňazí je jeho *teória dopytu po peniazoch*. Jej výklad obsahuje slávna práca *The Quantity Theory of Money: A Restatement (Kvantitatívna teória peňazí – nová interpretácia)* [13] z roku 1956. Autor v nej vniesol do tradičnej kvantitatívnej teórie podstatné

⁵ Exogénnosť ponuky peňazí, t. j. schopnosť centrálnej banky kontrolovať nominálne množstvo peňazí v obehú, tvorí jeden zo základných pilierov monetarizmu. Naproti tomu u postkeynesovcov je kauzalita vzťahu medzi peniazmi a ekonomikou obrátená: množstvo peňazí je prevažne endogénne a jeho vývoj je odrazom hospodárskej aktivity [3, s. 254].

zmeny – upevnil jej mikroekonomické základy, zaal ju skúma ako teóriu dopytu po peniazoch⁶ (odrážajúcu správanie ekonomických subjektov pri rozdeľovaní portfólia aktív), postuloval hypotézu o existencii stabilnej závislosti medzi peňažnou masou a celým radom premenných a určil jej úlohu pri predpovedaní možných dôsledkov opatrení peňažnej a úverovej politiky.

Friedmanova koncepcia – tzv. nová kvantitatívna teória peňaží – predstavuje dôchodkovú verziu kvantitatívnej teórie; je to teória portfóliového typu alebo teória preferencie aktív, na rozdiel od teórií transakčného typu, v ktorých držba peňaží je determinovaná rozsahom výmenných transakcií na trhu.

Na základe vlastnej analýzy dopytu po peniazoch Friedman dospel k záveru, že

- dopyt po peniazoch je vysoko stabilný,
- zmeny úrokových mier majú na peňažný dopyt len zanedbateľný vplyv,
- funkcia rýchlosti obehu peňaží má stály charakter.

Tieto závery korešpondujú s konštatovaním kvantitatívnej teórie, že peniaze sú primárnym determinantom nominálneho dôchodku. Ak sa totiž rýchlosť obehu peňaží nemení – pritom rýchlosť nemusí byť nevyhnutne konštantou – potom výlučne peniaze determinujú zmeny cenovej hladiny a nominálneho dôchodku, takže monetárna politika môže regulovaním vývoja jednotlivých peňažných agregátov (M1, M2 atď.) ovplyvňovať makroekonomické premenné a prognózovať ich vývoj.

Kvintiesenciu monetaristických názorov M. Friedmana obsahuje práca *The Optimum Quantity of Money and Other Essays (Optimálne množstvo peňaží a iné eseje* [4]). Za magistrálny smer analýzy Friedman považuje skúmanie správania ekonomického systému v dlhom období. Význam peňaží vysvetľuje špecifickým spôsobom a nezaobíde sa pritom bez rozlišovania vplyvu peňaží na nominálne a reálne veličiny a rozlišovania úlohy peňaží v krátkom a dlhom období. Vo Friedmanovej monetaristickej koncepcii majú peniaze dve stránky – na jednej strane sú vysoko aktívne, sú príčinou všetkých porúch a disproporcií v ekonomike (v krátkom období), a na druhej strane sú neutrálne a ovplyvňujú len cenovú hladinu (v dlhom období). Nominálne množstvo peňaží je určené ich ponukou. V abstrakcii to môže byť „peňažný dáž“ – bankovky padajúce z neba.⁷ Naproti tomu reálny objem peňažnej masy je vyjadrený v množstve tovarov a služieb, ktoré možno za dané nominálne množstvo peňaží nadobudnú a je podmienený dopytom po peniazoch, ktorý je priamo úmerný cenovej hladine.

⁶ Ako píše M. Friedman, „Kvantitatívna teória je predovšetkým teóriou dopytu po peniazoch. Nie je to teória outputu, peňažného dôchodku alebo cenovej hladiny“ [4, s. 52].

⁷ Známym je Friedmanov hypotetický príklad – tzv. *helicopter drop* –, že peniaze sú do ekonomiky zavádzané tým spôsobom, že ich vrtnú náhodne porozhadzuje po území krajiny.

V centre Friedmanovej pozornosti stál problém *inflácie*, ktorú skúmal ako isto pe a žný fenomén. Pripome me jeho dnes už „klasické“ konštatovanie, že „inflácia je vždy a všade *pe a žným javom* v tom zmysle, že je a môže by vyvolaná len rýchlejším rastom množstva *pe a ží* než produktu“ [10, s. 55]. Do asné fluktuácie v miere inflácie môžu by pod a Friedmana vyvolané mnohými javmi, ale trvalý efekt majú len do tej miery, do akej ovplyv ujú mieru menového rastu. Možných dôvodov *pe a žného* rastu možno nájs mnoho vrátane objavenia zlata, financovania vládnych výdavkov i financovania súkromných výdavkov.

Friedman vo svojich prácach na mnohých miestach prezentuje názor, že inflácia je deštruktívna pre spoločnosť. V tejto otázke sa stotož oвал so stanoviskom J. M. Keynesa: „Nenájdem rafinovanejší ani spo ahlivejší prostriedok k rozvráteniu existujúcich základov spoločnosti ako je znehodnotenie meny. Tento proces využíva všetky skryté sily ekonomických zákonitostí na strane deštrukcie a robí to takým spôsobom, ktorý nie je schopný rozpozna ani jeden lovek z milióna“ (citované pod a [10, s. 185]).

Z Friedmanovho monozdrojového chápania prí in inflácie logicky vyplýva odporú anie na jej lie enie. Ke že infláciu Friedman považuje za isto *pe a žný* jav, dospieva k záveru, že bojova s ňou možno len pomocou opatrení vo sfére *pe a žného* obehu. Za jediný spôsob lie by inflácie považuje *obmedzenie rastu množstva pe a ží v obehu*. Zároveň konštatuje, že liek na infláciu je a hko predpísa , ale ažko zavies . Problém spo íva v *politickej vôli* k prijatiu nevyhnutných antiinfla ných opatrení. Ak je totiž infla ná nemoc v pokročilom štádiu, potom jej lie enie je dlhé a má bolestivé ved ajšie ú inky, ktorým sa nemožno vyhnú . Protiinfla né opatrenia (zníženie množstva *pe a ží v obehu*) povedú k spomaleniu hospodárskeho rastu, zníženiu výroby a vyššej (ako obvykle) nezamestnanosti; až po ur itom ase sa dostaví aj želané zníženie tempa rastu cien [pozri 19, s. 149].

Friedmanova monetaristická verzia inflácie sa spo iatku rozvíjala ako *teória iastkovej rovnováhy v pe a žnom sektore ekonomiky*. Kolísania cenovej hladiny sa interpretovali výlu ne ako výsledok *pe a žných* šokov na pozadí *stabilného dopytu po peniazoch*. Neskôr, koncom 60. rokov a v 70. rokoch minulého storo ia, Friedman rozvinul svoju teóriu inflácie o *koreláciu inflácie a nezamestnanosti* na základe kritickej analýzy (keynesovskej) Phillipsovej krivky a hospodárskej politiky založenej na predstave zamenitosti medzi infláciou a nezamestnanosťou. K ú ovými prvkami pri skúmaní vzájomnej väzby medzi infla ným procesom a situáciou na trhu práce sú v jeho koncepcii prirodzená miera nezamestnanosti, adaptívne infla né o akávania, ako aj rozlišovanie medzi nominálnymi a reálnymi veličinami (problém *pe a žnej* ilúzie ekonomických subjektov). Friedman

ukázal, že štandardný predpoklad o jednoduchom vzťahu nezamestnanosti a miery inflácie platí len do istej miery, ako prechodný jav.⁸

V dlhom období (viac ako päť rokov) žiadny takýto vzťah neplatí. Phillipsova krivka má v dlhom období vertikálny tvar a je totožná s priamkou na úrovni prirodzenej miery nezamestnanosti, čo má závažné dôsledky pre dlhodobú hospodársku politiku.⁹

Už počas pobytu v Európe za posledných 50 rokov vznikol Friedmanov záujem o pohyblivé menové kurzy. Friedman bol medzi prvými, kto si uvedomil a vysvetlil, že bretonwoodsky menový systém, založený na relatívne fixných menových kurzoch, sa musí skôr či neskôr zrútiť; obhajoval nový medzinárodný menový systém, založený na pružných, voľne plávajúcich menových kurzoch, v ktorom sú výmenné pomery medzi jednotlivými menami určené na základe dopytu a ponuky na devízovom trhu. Úvahy nad možnými dôsledkami súčasného menového systému, pre ktorý je charakteristické, že žiadna z hlavných svetových mien nie je naviazaná na nejakú komoditu a je teda plne v rukách vlády, ho viedli k parafráze slávneho výroku bývalého francúzskeho premiéra na konci prvej svetovej vojny a jedného z architektov Versaillskej dohody Georges-a Clemenceaua: „Vojna je príliš vážna vec, než aby bola zverená armáde“ do kontextu, že „peniaze sú príliš vážnou vecou, než aby boli ponechané centrálnym bankárom“ [10, s. 249].

Zaujímavý je aj skeptický pohľad Friedmana na problém európskej menovej únie a zavedenie spoločnej európskej meny.¹⁰ Friedman pred pár rokmi predpovedal, že európska menová únia nebude úspešná, pretože „experiment“ so zavedením eura nebol dobre pripravený. Nevyhnutnou podmienkou úspešného fungovania menovej únie je podpora politická únia, a nie naopak. Snahu zjednotiť Európu pomocou spoločnej meny považoval za morálny hazard. Tvrdil, že

⁸ Pôvodná Phillipsova krivka platí podľa Friedmana len v krátkom období, keď sa inflácia od akákoľvek miery nezamestnanosti odchyľuje od skutočnej, vyššej miery inflácie a dodatočne sa jej prispôsobujú. Vyjadruje dočasnú, prechodnú stav – hospodárskou politikou vyvolané odchýlky skutočnej nezamestnanosti od prirodzenej miery nezamestnanosti a ich vplyv na infláciu.

⁹ Hlavné tézy kritického analýzy Phillipsovej krivky Friedman vysvetľuje v práci *The Role of Monetary Policy (Úloha monetárnej politiky)* [17] – ide o prezidentskú prednášku v Americkom ekonomickom združení v decembri 1967; odvtedy sa začal používať názov „vertikálna krivka Friedmana-Phelpsa“. Daná problematika bola témou aj Friedmanovej prednášky pri príležitosti udelenia Nobelovej ceny (1976).

Ako uvádza J. Schwartz, Friedman svojou kritikou Phillipsovej krivky už v roku 1967 predvídal to, čo americkú ekonomiku o niekoľko rokov skutočne postihlo – akcelerujúcu infláciu a stagfláciu – a čo sa prejavilo v nestabilite empiricky pozorovanej Phillipsovej krivky (v jej posune vpravo hore). Vinnu pripisoval centrálnej banke a jej aktivistickej politike zameranej na stimulovanie agregátneho dopytu a následnou expanziou [22, s. 436].

¹⁰ V rozhovore pre taliansky denník *Corriere della Sera* dňa 28. 8. 2001 Friedman označil euro za „vážnu chybu“, ktorá prinesie „búrliivé obdobie“. Podľa neho euro prispeje menej k vytváraniu jednotného politického systému, ale oveľa viac k produkovaniu rozdielov [34].

bariéry brániace vo nému toku práce, tovarov a kapitálu sú v rámci Európskej únie príliš silné, než aby bolo možné vytvoriť optimálnu menovú oblasť. Podľa neho spoločná európska mena spôsobí menové turbulencie a rast napätia medzi jej členmi. Na základe toho prognózoval, že v perspektíve (5 – 15 rokov) dôjde k rozpadu eurozóny.

Neskôr Friedman sebakriticky priznal svoj omyl pri hodnotení realizovateľnosti politiky zavedenia eura. Pripustil, že euru sa zatiaľ darilo dobre a vyjadril aj uspokojenie nad prvými krokmi Európskej centrálnej banky, ktorá je fakticky nezávislým orgánom, keďže v EÚ absentuje centrálna politická moc. To zbavuje ECB inflačného tlaku, spojeného s pôsobením politických faktorov. Napriek tomu zostal americkým euroskeptikom, pokiaľ ide o dlhodobú životaschopnosť eura. Veľké ekonomické i kultúrne rozdiely medzi členskými štátmi eurozóny, ktoré sa ešte prehĺbili rozšírením EÚ, nepružný trh práce a možný externý šok, ako je rast cien ropy a problémy s dôchodkovými systémami, vedú podľa neho k narastaniu rizík a s veľkou pravdepodobnosťou spôsobia kolaps spoločnej európskej meny.

V tejto súvislosti treba poznamenať, že pokiaľ ide o eurozónu ako celok, existujúce analýzy sa vcelku zhodujú v tom, že netvorí optimálnu menovú oblasť. Eurozóna zatiaľ nedisponuje spoľahlivými alternatívnymi mechanizmami adaptácie na prípadné asymetrické šoky. Podľa štúdie Európskej komisie (T. Bayoumi, B. Eichengreen, 1996) však existuje predpoklad, že menová únia a ďalšie prehĺbovanie integrácie EÚ podnieti urýchlené približovanie sa eurozóny k stavu optimálnej menovej oblasti.

3.3. Empirická analýza

V oblasti empirickej analýzy treba spomenúť predovšetkým Friedmanovu teóriu spotrebnej funkcie rozpracovanú v diele *A Theory of the Consumption Function (Teória spotrebnej funkcie)* [14], a najmä jeho spoločnú prácu s historičkou A. J. Schwartzovou *A Monetary History of the United States, 1867 – 1960 (Peňažná história Spojených štátov, 1867 – 1960)* [5] z roku 1963, v ktorej autori skúmali úlohu peniaží v hospodárskom cykle.

V knihe *Teória spotrebnej funkcie* Friedman originálne rozlíšil permanentný a tranzitívny dôchodok. Na rozdiel od Keynesa, ktorý operoval s kategóriou bežného dôchodku a spotrebu chápal ako jeho funkciu – pri raste bežného ročného dôchodku spotreba rastie a naopak –, Friedman sa pozrel na vec z dlhodobejšieho hľadiska.

Veľkým napríkladom je vyplácaný každý piatok, v priebehu týždňa nehladá, aby si doprial jedlo len cez víkend. Skôr udržuje spotrebu na úrovni stájej úrovni, pretože sa riadi svojimi očakávaniami, pokiaľ ide o príjmy v dlhodobejšom pohľade. Spotrebiteľia

sa nenechajú ovplyvniť zlým týždňom, mesiacom alebo rokom nato ko, aby zmenili svoje zvyky. Namiesto toho použijú svoje úspor. Na druhej strane v prípade výnimy ne dobrého roka odložia zase viac na úspory.

Inými slovami, podľa Friedmana udia venujú len málo pozornosti prechodným zmenám dôchodku, ale svoju spotrebu prispôsobujú zmenám svojho dlhodobého o akávaného dôchodku – permanentného dôchodku. *Permanentný dôchodok* je tá zložka bežného dôchodku, o ktorej sa spotrebiteľ domnieva, že má relatívne stály charakter. Určuje sa ako vážený priemer súčasných a budúcných dôchodkov a všetkých minulých úrovní dôchodku; prakticky ide o (o akávaný) priemerný dôchodok v dlhom období.

Friedmanova koncepcia permanentného dôchodku spolu s paralelne koncipovanou Modiglianiovou hypotézou životného cyklu (ktorá tiež obsahuje dlhodobé vplyvy) predstavuje základ analýzy spotreby (a úspor) domácností. Zmenila pohľad ekonómov na spotrebnú funkciu, pretože z nej vyplývalo, že spotreba je oveľa a stabilnejšia, než sa predpokladalo. Uvedenú hypotézu Friedman využil vo svojej teórii dopytu po peniazoch na podporu svojho tvrdenia, že peňažný dopyt je stabilný. Pretože dopyt po peniazoch závisí od spotrebných výdavkov a tie sú determinované permanentným dôchodkom, potom aj dopyt po peniazoch je vysoko stabilný [22, s. 433].

Vo fundamentálnej práci *Peňažná história Spojených štátov*, Milton Friedman zastáva pozíciu, že veľké zmeny v hospodárskom živote v dlhodobom horizonte súvisia predovšetkým s peňažnou masou a jej dynamikou. Všetky veľké ekonomické otrasy, vrátane Veľkej depresie, možno vysvetliť chybnou monetárnou politikou centrálnej banky, a nie zlyhaním trhovej ekonomiky. Sledovanie korelácie medzi zmenami peňažnej zásoby a zmenami inflácie potvrdilo (podľa tejto práce) závery Friedmanovej inflačnej teórie, že inflácia je peňažným fenoménom vyvolaným nadmerným rastom množstva peňazí v obehu – empiricky pozorovaná realita potvrdzovala, že zmeny inflácie nasledovali po zmenách peňažnej zásoby.¹¹

Na túto prácu o dvadsať rokov neskôr nadviazala komparatívna monografia Friedmana a Schwartzovej *Monetary Trends in the United States and the United Kingdom: Their Relation to Income, Prices and Interest Rates (Monetárne trendy v Spojených štátoch a Spojenom kráľovstve: ich vzťah k dôchodku, cenám a úrokovým mieram)* [15] porovnávajúca skúsenosť USA a Veľkej Británie za rovnaké časové obdobie; osobitné miesto tu zaujíma problematika stability veľkého a rýchlosti obehu peňazí.

¹¹ Podľa niektorých ekonómov (N. Kaldor, J. Tobin a i.) sa monetaristi v tomto prípade dopúšťajú omylu „post hoc, ergo propter hoc“, ku ktorému dochádza vtedy, ak sa chybné predpokladá, že nejaká udalosť (v danom prípade rast množstva peňazí v obehu) zapríčiňuje inú udalosť (rast cien, rast outputu, prípadne zamestnanosti) len preto, že k nej došlo skôr [26, s. 25].

3.4. Oblas hospodárskej politiky

Friedmanova koncepcia vertikálnej Phillipsovej krivky a hypotéza prirodzenej miery nezamestnanosti poskytli nové argumenty proti keynesovským formám hospodárskej politiky. Friedman odmietol „phillipsovskú“ dilematickú voľbu ako ilúziu a zavrhol neokeynesovské recepty, pod ktorých možno vysoký ekonomický rast dlhodobo zabezpečiť pomocou „dávkovaných porcií“ inflácie. Z jeho analýzy vyplýva, že snaha zvýši zamestnanosť nad „železnú“ hranicu prirodzenej miery nezamestnanosti vedie k zosilneným inflačným tlakom, k akcelerácii inflácie bez viditeľného efektu na trhu práce. Preto odporujú skoncovať s „nezmyselnou“ politikou stimulovania agregátneho dopytu a orientáciou na podporu plnej zamestnanosti.

Štátne zásahy do ekonomiky Friedman požadoval redukovať na minimum. Argumentoval pritom destabilizačnými impulzmi štátnych intervencií a existenciou časových oneskorení hospodárskej politiky (ide o tzv. poznávacie, rozhodovacie a implementačné oneskorenia), ktoré zabráňujú úspešne realizovať krátkodobú stabilizačnú politiku. Odmietal keynesovcami propagovanú fiškálnu politiku, ktorú považoval za neúčinnú, resp. len málo účinnú, pretože financovanie vládnych výdavkov vedie k vytláčaní súkromných investícií (*crowding-out effect*). Ako účinný nástroj regulovania ekonomiky uznával len monetárnu politiku,¹² ktorá – na rozdiel od keynesovcov, ktorí presadzovali regulovanie úrokových mier – má byť zameraná na reguláciu množstva peňazí prostredníctvom riadenia peňažných agregátov.¹³ Monetaristický transmisný mechanizmus je založený na riadení menovej bázy s peňažným agregátom (M1, resp. M2) ako sprostredkujúcim cieľom (medzi cieľmi).¹⁴

¹² Základné prístupy Friedmana boli formulované napríklad v práci *A Program for Monetary Stability (Program monetárnej stability)* [16].

¹³ Pripomeňme, že základnými stavebnými kameňmi Friedmanovej teórie peňazí sú tvrdenia, že *ponuka peňazí je exogénna* a *funkcia dopytu po peniazoch* (determinovaná predovšetkým permanentným dôchodkom) *je vysoko stabilná*, z čoho sa odvodzuje aj stabilná rýchlosť obehu peňazí. To má alekosiť ďalekosiahle dôsledky nielen pre oblasť ekonomickej teórie, ale aj (a hlavne) pre oblasť hospodárskej politiky.

¹⁴ Transformačný vzťah medzi veľkosťou menovej bázy (MB) a veľkosťou ponuky peňazí (MS) zabezpečuje peňažný multiplikátor (mm): $MS = mm \cdot MB$, ktorý udáva, koľkokrát sa zvýši ponuka peňazí pri zvýšení menovej bázy. Pretože menová báza je regulovaná politikou centrálnej banky, peňažný multiplikátor určuje, ako sa opatrenia centrálnej banky prenášajú do zmeny ponuky peňazí.

Ideálne fungovanie monetaristického transmisného mechanizmu predpokladá splnenie nasledujúcich podmienok (predpokladov): 1. centrálna banka je schopná plne kontrolovať menovú bázu; 2. peňažný multiplikátor je veľmi stabilný (resp. jeho zmeny sú plne predvídateľné); 3. dôchodková rýchlosť obehu peňazí je veľmi stabilná (resp. jej zmeny sú plne predvídateľné). Za predpokladu splnenia týchto podmienok môže centrálna banka účinne ovplyvňovať množstvo peňazí v obehu a plne kontrolovať agregátny dopyt. Zostáva už len zodpovedať otázku, aké veľkosti majú byť každoročné prírastky menovej bázy, aby sa zabezpečil optimálny ekonomický rast, a zároveň sa eliminovali inflačné (resp. deflačné) tlaky [37, s. 459].

Schéma 1 znázorňuje monetaristický peňažný transmisný mechanizmus.

Schéma 1

Monetaristický transmisný mechanizmus

<i>Nástroje</i>	<i>Operatívne kritérium</i>	<i>Sprostredkujúci cie</i>	<i>Konečný cie</i>
operácie na vo nom trhu sadzba PMR	→ menová báza	→ peňažná zásoba	→ inflácia

Prameň: [19, s. 153].

Ako najvhodnejšiu protiinflačnú stratégiu Friedman navrhoval neaktivistickú monetárnu politiku zabezpečenia stabilného tempa rastu peňažnej masy, ktorá by mala podobu dlhodobu stáleho pravidla.¹⁵ Podľa tzv. *Friedmanovho peňažného pravidla* ponuka peňazí by sa mala stabilne zvyšovať adekvátne s priemerným dlhodobým tempom rastu HDP (asi 3 – 5 % ročne), a to nezávisle od stavu ekonomiky alebo fázy hospodárskeho cyklu. Takýto rovnomerný prírastok peňazí má vylúčiť hlavný zdroj nestability v modernej ekonomike, alebo aspoň zmierniť cyklické výkyvy hospodárskej aktivity. Prednosť takto formulovanej hospodárskej politiky je podľa Friedmana v tom, že je zbavená subjektivismu, príznačného predovšetkým pre fiškálnu politiku založenú na keynesovských zdôvodneniach.

3.5. Oblasť teórie komparatívnych ekonomických systémov

V tejto oblasti sú zážiskové práce *Capitalism and Freedom* (1962) a *Free to Choose* (1980),¹⁶ v ktorých Friedman vyjadril svoje *liberálne názory*. V nich sa popri kritike ekonomických systémov založených na netrhovej logike sústredil na analýzu predností trhovej ekonomiky a jej schopnosti „samoregulácie“; trhová

¹⁵ V 70. a 80. rokoch minulého storočia mnohé krajiny (napr. USA, Veľká Británia, Nemecko atď.) nahradili aktivistickú monetárnu politiku tzv. *menovým cielením* (*monetary targeting* – politika stáleho tempa rastu peňažnej masy). A treba dodať, že táto politika bola úspešná – menové cielenie do istej miery prispelo k zníženiu inflácie na nízke hodnoty. Zároveň už v 80. rokoch si centrálni bankári uvedomovali, že centrálna banka nemá nad rastom peňažnej masy úplnú kontrolu. Rýchlosť obehu peňazí sa stala – paradoxne práve v období prijatia monetaristickej doktríny – veľmi nestabilnou a, povedané slovami T. G. Buchholza, za ňu sa „vlní ako boky havajskej tanecnice“ [1, s. 211].

Hlavným dôvodom, ktorý sa podieľal na uvádzanej volatilitate rýchlosti obehu peňazí, bola v tom čase prebiehajúca deregulácia finančných trhov. Tá spôsobila toľko zmien a inovácií v produktoch peňažného a kapitálového trhu, že sa začali stierať rozdiely medzi (najmä hraničnými) agregátmi peňažného a kapitálového trhu. Vznikol problém, ako definovať cielený peňažný agregát, aby mal zároveň dostatočne úzku väzbu na vývoj HDP. Niektoré nesplnené predpoklady monetaristického transmisného mechanizmu ohľadom stability dôchodkovej rýchlosti obehu peňazí a peňažných multiplikátorov viedli centrálnu banku k formulácii nových schém riadenia menovej politiky. Popri monetaristickom menovom mechanizme sa využívali aj iné transmisné mechanizmy, predovšetkým úverový mechanizmus, kurzový mechanizmus a ich rôzne modifikácie, vrátane – od 90. rokov minulého storočia – veľmi populárneho – cielenia inflácie.

ekonomiku charakterizoval ako systém skutočnej slobody. Základná myšlienka spočíva v tom, že medzi slobodou spoločnosti a slobodou jednotlivca (podnikania) existuje vnútorná väzba. Zmenšenie úlohy štátu, obmedzenie jeho činnosti (regulácia výroby, zamestnanosti a cien) priamo napomáha zväčšenie slobody spoločnosti, a teda aj politickej a ekonomickej slobody jednotlivca.¹⁷ Friedman ako dôrazný odporca zásahov štátu do ekonomiky zdôrazňuje, že štát má zabezpečovať len národnú obranu a ochranu slobodného podnikania; v ekonomickej oblasti výlučnou funkciou štátu má byť regulovanie množstva peňazí v obehu. Všetko ostatné môže podla neho efektívnejšie a lepšie zaistiť trh.

Záver

Pre Friedmanov teoretický systém je príznačné, že sa hlásil k liberalizmu a osobnej slobode jednotlivca. Požadoval prebudovanie štátneho aparátu, ktorý má len stanovovať „pravidlá hry“ podnikania a sám nezasahovať do fungovania trhu, striktne obmedziť priame intervencie do tvorby cien, znížiť administratívne a zákonodarné obmedzenia. V tomto zmysle nadväzoval na neoklasické učenie, ktoré má genetické korene v neviditeľnej ruke trhu (A. Smith). Ekonomika by podľa neho mala byť ponechaná sama na seba, na automaticky pôsobiaci samoregulačný mechanizmus trhových síl, pretože štátne zásahy len vychyľujú ináč potenciálne stabilný systém kapitalistickej ekonomiky z rovnovážnej vývojovej trajektórie.

Podla nášho názoru Friedmanova monetaristická teória bola prínosom pre ekonomickú vedu zdôraznením významu problematiky peňazí a nevyhnutnosti realizácie protinflačnej menovej politiky. Pomohla odhaliť nové zákonitosti v ekonomike – závislosť nominálneho HDP od peňažnej masy, inflačné okávanie ekonomických subjektov i závislosť inflácie od úrovne peňažnej emisie. Zrieknutie sa fiškalizmu prinieslo pomerne dobré výsledky (reaganomika, Thatcherizmus). Friedmanom navrhované metódy boja s infláciou boli akceptované prakticky na celom svete.

¹⁶ Prácu *Free to Choose (Sloboda vo by)* M. Friedman napísal v spoluautorstve s manželkou Rose Friedmanovou. Uvedené dve diela vyšli aj v slovenskom preklade: *Svoboda voľby* [8]; *Kapitalizmus a svoboda* [9]. V slovenskej verzii vyšla aj ďalšia Friedmanova práca – *Money Mischief* (1992) pod názvom *Za vším hľadaj peníze* [10].

¹⁷ Friedman kládol dôraz na ochranu a rozšírenie individuálnej slobody obmedzením vlády. Bol proti zásahom štátu nielen v ekonomickej oblasti, kde odmietal napríklad fixné menové kurzy, obmedzenia zahraničného obchodu, dotácie, minimálne mzdy, ale presadzoval okrem iného aj zrušenie povinných odvodov do armády. Milton a Rose Friedmanovci boli zástancami aj kupónového systému platieb rodičov za školné svojich detí, ktorý by im dával možnosť zaplatiť súkromné alebo verejné (štátne) školy, podľa ich preferencií [pozri 8; 9; 39, s. 70].

Najväšiu popularitu Friedmanovo učenie zaznamenalo v 70. a 80. rokoch minulého storočia. Monetarizmus bol pomerne úspešný v ekonomickej praxi mnohých krajín sveta, hoci sotva možno hovoriť o jeho úplnej dominancii v niektorej krajine. Zaslúžil sa o prekonanie depresie a o štrukturálne zmeny v celom rade rozvojových krajín (najmä v Latinskej Amerike, napr. v Chile), o peňažné ozdravenie Izraela, modernizáciu krajín juhovýchodnej Ázie. Monetaristickú doktrínu si osvojili medzinárodné organizácie ako Medzinárodný menový fond, Svetová banka, OECD, Európska banka pre obnovu a rozvoj atď. Monetaristické postuláty sa stali základom odporúčaní svetových finančných inštitúcií pre formovanie hospodárskej politiky štátov, ktoré sa na ne obrátili o pomoc (vrátane krajín strednej a východnej Európy).

Zároveň treba povedať, že ekonomický svet je oveľa zložitejší ako model, ktorý navrhoval Milton Friedman a jeho nasledovníci. Ich recepty nemožno chápať ako univerzálnu schému. V 80. rokoch minulého storočia sa peňažný obeh vyvíjal inak ako predvídal Friedman. Sám líder monetarizmu musel priznať, že jeho odporúčania sa v praxi celkom nepotvrdili a že jeho teória riadenia objemu peňazí nebola taká úspešná ako očakával [36, s. 13]. Tým ale vlastne priznal pád celej monetaristickej doktríny. Možno konštatovať, že v súčasnosti monetarizmus už nie je vo svete najpopulárnejšou teóriou. Súvisí to podľa nás aj s tým, že hlavným problémom vyspelých krajín v súčasnom období nie je inflácia, ale skôr nezamestnanosť, tempá ekonomického rastu a dôchodky (stav verejných financií).

Milton Friedman sa nezmazateľne zapísal do dejín ekonomickej teórie. Z histórie poznáme len málo ekonómov, ktorí takým zásadným spôsobom zasiahli do rôznych oblastí ekonomickej vedy a zanechali tam svoju výraznú pečať. Friedman sa zaoberal problémami cien, peňažného obehu, teóriou spotreby, metodológiou ekonomickej analýzy atď., napísal množstvo článkov a monografií. V značnej miere sa zaslúžil – aj vďaka tomu, že mnohé jeho tézy boli predmetom kritickej polemiky zo strany početných ekonómov – o ďalší rozvoj ekonomickej (a zvlášť peňažnej) teórie.

Ako sa vyjadril pred niekoľkými rokmi Allan Greenspan, bývalý predseda Fed, „...ekonómov – nositeľov Nobelovej ceny máme veľa, ale status legendy patrí len Friedmanovi“ [41].

Literatúra

- [1] BUCHHOLZ, T. G.: Živé myšlienky mrtvých ekonómov. Praha: Victoria Publishing 1990.
- [2] Čestný doktorát Milтона Friedmana [Milton Friedman Awarded Honorary Doctorate]. Projev Milтона Friedmana [Remarks of Milton Friedman]. Projev Václava Klause [Remarks of Prime Minister Václav Klaus]. Politická ekonomie, XLV, 1997, č. 4, s. 467 – 471.

-
- [3] FELDERER, B. – HOMBURG, S.: Makroekonomika a nová makroekonomika. Bratislava: ELITA 1995.
- [4] FRIEDMAN, M.: The Optimum Quantity of Money and Other Essays. Chicago: Aldine Publishing Company 1969.
- [5] FRIEDMAN, M. – SCHWARTZ, A. J.: A Monetary History of the United States, 1867 – 1960. Princeton: Princeton University Press 1963.
- [6] FRIEDMAN, M.: The Counter-Revolution in Monetary Theory. London: Institute of Economic Affairs 1970.
- [7] FRIEDMAN, M.: Inflace a nezam. stnanost. In: JONÁŠ, J. a kol.: Nobelova cena za ekonomii. Praha: Academia 1993.
- [8] FRIEDMAN, M. – FRIEDMAN, R.: Svoboda volby. Praha: Liberální institut 1992.
- [9] FRIEDMAN, M.: Kapitalismus a svoboda. Praha: Liberální institut 1993.
- [10] FRIEDMAN, M.: Za vším hledej peníze. Praha: Grada Publishing 1997.
- [11] FRIEDMAN, M.: Free Markets and the End of History. New Perspectives Quarterly, Spring 2006, Nathan Gardels (ed.). Dostupné na internete:
<<http://www.digitalnpq.org/archive/2006-winter/friedman.html>>.
- [12] FRIEDMAN, M.: The Methodology of Positive Economics. Essays in Positive Economics. Chicago: University of Chicago Press 1953.
- [13] FRIEDMAN, M.: The Quantity Theory of Money: A Restatement. In: FRIEDMAN, M. (ed.): Studies in the Quantity Theory of Money. Chicago: University of Chicago Press. 1956. Reprinted in Friedman, 1969.
- [14] FRIEDMAN, M.: A Theory of the Consumption Function. Princeton: Princeton University Press 1957.
- [15] FRIEDMAN, M. – SCHWARTZ, A. J.: Monetary Trends in the United States and the United Kingdom: Their Relation to Income, Prices and Interest Rates, 1867 – 1975. Chicago: University of Chicago Press 1982.
- [16] FRIEDMAN, M.: A Program for Monetary Stability. New York: Fordham University Press 1959.
- [17] FRIEDMAN, M.: The Role of Monetary Policy. American Economic Review, 58, 1968, . 1 (March), s. 1 – 17.
- [18] GONDA, V.: Monetárna teória: J. M. Keynes versus M. Friedman. Bratislava: ELITA 1995.
- [19] GONDA, V.: Teoretické otázky inflácie v interpretácii Miliona Friedmana. Ekonomický asopis/Journal of Economics, 50, 2002, . 1, s. 139 – 160.
- [20] GONDA, V.: Milton Friedman. Biatec, 10, 2002, . 3, s. 25 – 28.
- [21] GONDA, V.: Peniaze a monetárne teórie. 2. vyd. Bratislava: Iura Edition 2005.
- [22] HOLMAN, R. a kol.: D jiny ekonomického myšlení. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2001.
- [23] CHYTIL, Z.: Postkeynesovské pojetí nezávislosti centrální banky a fungování komerčních bank. Praha: VŠE 2003.
- [24] IŠA, J.: Koniec „keynesovskej revolúcie“? Bratislava: Nakladateľstvo Pravda 1985.
- [25] IŠA, J.: Monetarizmus a jeho vplyv na hospodársku politiku. Finance a úver, 40, 1990, . 5 (čtvrtletní příloha . 2), s. 65 – 92.
- [26] IŠA, J.: Nicholas Kaldor – jeden z prvých kritikov monetarizmu. Biatec, 14, 2006, . 12, s. 24 – 27.
- [27] IŠA, J.: Nicholas Kaldor a postkeynesovstvo: Teoretická a hospodárskopolitická alternatíva neoklasickej ekonomie. Ekonomický asopis/Journal of Economics, 54, 2006, . 9, s. 853 – 869.
- [28] KLAUS, V.: Milton Friedman (Seriál o nositeľoch Nobelovej ceny za ekonomii). Politická ekonomie, XXXVII, 1989, . 9, s. 1143 – 1145.
- [29] KLAUS, V.: Ekonomická vďaka a ekonomická reforma. Praha: GENNEX & TOP Agency 1991.
- [30] KOMÍNKOVÁ, Z.: Spor o makroekonomickú politiku transformácie – opäť „Friedman versus Keynes“? Ekonomický asopis/Journal of Economics, 41, 1993, . 3, s. 162 – 178.
- [31] KOMÍNKOVÁ, Z.: K možnostiam stimulácie dopytu v hospodárskej politike transformácie a následného obdobia. Ekonomický asopis/Journal of Economics, 41, 1993, . 9, s. 660 – 673.

- [32] LAIDLER, D.: Monetarism: An Interpretation and an Assessment. *The Economic Journal*, 91, March 1981.
- [33] LISÝ, J. a kol.: Dejiny ekonomických teórií. Bratislava: Iura Edition 2003.
- [34] Milton Friedman pokladá euro za „väzby omyl“. [Cit. 31. 8. 2001.] Dostupné na internete: <<http://www.openiazoch.sk/info/zpravy/zprava.asp?NewsID=1450>>
- [35] MISHKIN, F. S.: *The Economics of Money, Banking, and Financial Markets*. Fourth Edition. New York: Columbia University 1995.
- [36] PORUBSKÝ, J.: Friedmanova sloboda vo by. *Pravda*, XVI/265, 18. novembra 2006, s. 13.
- [37] REVENDA, Z. – MANDEL, M. – KODERA, J. – MUSÍLEK, P. – DVOŘÁK, P. – BRADA, J.: *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vydání. Praha: Management Press 2005.
- [38] SOJKA, M. a kol.: *Dejiny ekonomických teórií*. Praha: Karolinum 1999.
- [39] SPÁČILOVÁ, L.: Ekonom boží mýty. (K devadesátinám Milтона Friedmana). *Ekonomická revue*, 2002, . 3, s. 68 – 71.
- [40] SZABÓ, I.: Svet stratil obhajcu slobodnej ekonomiky. *Hospodárske noviny*, . 220, 20. novembra 2006, s. 20.
- [41] Umer Milton Fridmen – ekonomist s legendarnym statusom. Dostupné na internete: <<http://www.cato.ru>>.
- [42] USOSKIN, V. M.: „Deneznyj mir“ Milтона Fridmena. Moskva: Mys 1989.